

Pravda a nepravděpodobnost / Lidská práva - nepřírozenost a nepravděpodobnost / „to pravé“ jako „nepřírozené“ / Pravda a člověk / Lidská práva a člověk

O „lidských právech“ můžeme mluvit jako o „lidských“ jen v tom smyslu, že to jsou práva pro lidi, pro člověka, nikoli že si je člověk sám vytváří nebo že si je s sebou nese jako nějakou svou výbavu. Věc se nám hned vyjasní, když si řádně promyslíme, co to vlastně jsou „práva“, co to je „právo“ – a proč je alespoň v češtině slovo „právo“ etymologicky spjata se slovem „pravda“ a vůbec s tím, co je „tím pravým“. Proto se můžeme odvolat na Patočku, který ve studii „Kolem Masarykovy filosofie náboženství“ položil otázku: „Lze vůbec říci, že Pravda je v člověku, že je lidská?“ (Tři studie o Masarykovi, Pha 1991, str. 77.) Pravda je vskutku „lidská“ jen tehdy a jen v tom, že se obrací k člověku a k lidem, a jen když se k nim obrací: „lidskost“ Pravdy je založena nikoli kroky lidskými, tj. lidským přístupem a postupem, ale přístupem Pravdy k člověku, případně – resp. právě tím – k lidem vůbec (neboť Pravda se k lidem vůbec obrací vždy přes jednotlivého člověka). Podobně to platí i o „lidskosti“ tzv. „lidských práv“: ta práva nejsou „lidská“ ani proto, že si je vymyslel člověk, ani proto, že se jich člověk zmocnil, že si je přisvojil, že je strhl do svého vlastnictví nějakým svým činem nebo kvalitou, nýbrž proto, že jsou mu bez jakéhokoli možného nároku z jeho strany „prisouzena“, „udělena“, ale nikoli druhým člověkem, ani sebespravedlivějším vládcem, a už vůbec ne společností (ta je přece jen abstraktem, to nemůže nic „učinit“, „podniknout“ ani „rozhodnout“); jsou mu „udělena tak, že se mu sama „udělují“, že se sama k němu přiznávají, přihlašují – a že mu udělují onu svobodu, o kterou ho nikdo nemůže připravit jinak než protiprávně, nespravedlivě, nepravě. V tom smyslu ani Pravda, ani „práva“, ani „spravedlnost“ nejsou a nemohou být chápána jako něco „přírozeného“, a to ani v nějakém původním smyslu (jako něco „daného“ přírodou nebo přirozeností, ani ve smyslu přeneseném resp. významově posunutém jako něco samodaného a samozřejmého, nýbrž jsou čímsi veskrze nesamozřejmým a dokonce velmi zvláštním, mimořádným (tj. jakoby „mimo řád“, rozumí se ovšem „řád“ určitého druhu, o jakém jsme se naučili uvažovat pod vlivem věd, zejména pak přírodních). Paradoxně lze pak říci, že Pravda – a tím spíše naše lidské „pravdy“ – jsou něčím vysoce nepravděpodobným, a podobně nepravděpodobná je i spravedlnost a právo, zejména pak jejich respekt a dodržování mezi lidmi.

(Písek, 030420-1.)